

**2015–2018 metų
ekonominių rodiklių projekcijų aprašymas**

2015 m. kovas

Ekonominės raidos scenarijaus prielaidos

Ekonominės raidos scenarijus parengtas naudojantis duomenimis, gautais iki kovo 10 d. Išorinės ekonominės aplinkos prielaidos (prekybos partnerių raida, naftos kainos, euro ir dolerio kursas) atitinka Europos Komisijos (toliau – EK) 2015 m. žiemos prognozes.

Statistikos departamento paskelbti 2014 m. rezultatai – realus bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP) išaugo 2,9 procento – rodo, kad 2014 m. rudenį Finansų ministerijos daryta prielaida, kad, nepaisydamas didelių iššūkių, Lietuvos verslas sugebės sumažinti Rusijos embargo poveikį, išsipildė. Lietuviškos kilmės prekių (be mineralinių produktų) eksportas į Rusiją 2014 m. sumažėjo 114 mln. eurų, o eksportas į kitas rinkas išaugo 550 mln. eurų. Eksportas vien tik į nepagrindines rinkas (kitas nei Europos Sąjungos (toliau – ES), Europos laisvosios prekybos asociacijos (toliau – ELPA) ir Nepriklausomų valstybių sandraugos (toliau – NVS) valstybes) padidėjo 173 mln. eurų ir visiškai kompensavo eksporto į Rusiją rinkos praradimą.

Tačiau pasitvirtino 2014 m. rudenį įvardyta rizika, kad aštrėjantis Rusijos ir Ukrainos konfliktas ir abipusės ES ir Rusijos sankcijos gali lemti lėtesnę, nei buvo numatyta EK 2014 m. pavasario prognozėse, svarbių Lietuvai užsienio prekybos partnerių ekonomikos plėtrą – 2015 m. numatomas Rusijos ekonomikos nuosmukis, taip pat numatoma lėtesnė NVS šalių plėtra. Pasitvirtino rizika dėl žemų gamtinių išteklių kainų ir euro vertės dolerio atžvilgiu sumažėjimo.

1 lentelė. Pagrindinės išorinės ekonominės aplinkos prielaidos

	2014	1. EK prognozė, 2014 m. pavasaris	2. EK prognozė, 2015 m. žiema		Skirtumas (EK 2015 m. žiemos – EK 2014 m. pavasario prognozė)
		2015	2015	2016	2015 m.
BVP pokytis, procentai:					
Euro zona	0,8	1,7	1,3	1,9	-0,4
JAV	2,4	3,2	3,5	3,2	0,3
NVS	0,5	2,6	-2,3	1	-4,9
Rusija	0,5	2	-3,5	0,2	-5,5
NVS be Rusijos	0,5	4,1	0,6	2,8	-3,5
ES	1,3	2	1,7	2,1	-0,3
Latvija	2,6	4,1	2,9	3,6	-1,2
Lenkija	3,3	3,4	3,2	3,4	-0,2
Vokietija	1,5	2	1,5	2	-0,5
Nyderlandai	0,7	1,4	1,4	1,7	0
Estija	1,9	3	2,3	2,9	-0,7
UK	2,6	2,5	2,6	2,4	0,1
Švedija	1,8	3	2,3	2,6	-0,7
Danija	0,8	1,9	1,7	2,1	-0,2
Norvegija	1,9	2,4	1,7	1,8	-0,7

	2014	1. EK prognozė, 2014 m. pavasaris	2. EK prognozė, 2015 m. žiema		Skirtumas (EK 2015 m. žiemos – EK 2014 m. pavasario prognozė)
		2015	2015	2016	2015 m.
BVP pokytis, procentai:					
Prancūzija	0,4	1,5	1	1,8	-0,5
Naftos kainos, dol.	99,7	102,9	53	61,5	-49,9
Naftos kainos, Eur	75	73	45,3	52,6	-27,7
Eur ir dol. kursas	1,3285	1,3797	1,169	1,1686	-0,2107

Šaltinis: EK

Iš 1 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad 2015 m. žiemą EK pablogino Rusijos (5,5 procentinio punkto) ir kitų NVS šalių (3,5 procentinio punkto), ES (0,3 procentinio punkto) ekonomikos augimo perspektyvas 2015 m. Šiose prognozėse pirmą kartą nuo 2007 m. numatomas subalansuotas ES ekonomikos augimas – visų ES valstybių narių BVP 2015 m. vėl augs, o pagrindinių Lietuvos užsienio partnerių ES BVP augs daugiau nei ES vidurkis. Tikimasi, kad 2015 m. tiek ES, tiek euro zonos BVP augs šiek tiek sparčiau, nei 2014 m., o 2016 m. įgaus didesnę pagreitį. Numatoma, kad 2016 m. sustiprės ES valstybių vidaus ir užsienio paklausa, o pinigų politika bus labai palanki.

Palyginti su 2014 m. rudeniu, prielaida dėl naftos kainų doleriais 2015 m. sumažinta per pusę, tačiau teigiamas žemų naftos kainų poveikis Lietuvos ekonomikai bus šiek tiek slopinamas didesnio, nei buvo numatyta 2014 m. EK pavasario prognozėse, euro nuvertėjimo dolerio atžvilgiu.

Eksportas

Eksporto plėtrą vidutinio laikotarpio pradžioje slopins silpna išorės paklausa ir sustiprėjusi konkurencija.

Lietuvos eksportuojamų prekių paklausos kitimas skirtingose šalyse daro skirtingą poveikį šių prekių eksportui. Rusijos paklausos (dėl numatomo šios šalies ekonomikos nuosmukio) kritimo poveikis 2015 m. Lietuvos prekių eksportui bus didžiausias ir lems reeksportuojamų prekių mažėjimą.

2014 m. rezultatai rodo, kad Lietuvos eksportuotojai geba sėkmingai susidoroti su iššūkiais ir supranta, kad būtina įvairinti savo eksporto rinkas ir didesnius eksporto srautus nukreipti į stabilias rinkas. Lietuvos pramonininkų konfederacijos apklausos duomenimis, nepaisydamas įtemptos padėties išorės rinkose, kas antras gamintojas 2015 m. pradžioje planuoja eksporto plėtrą. Itin sustiprėjo įmonių planai plėstis į naujas eksporto rinkas, labiausiai – į Azijos regioną, kur didinti pardavimus ketina 23 procentai apklaustų verslo atstovų. Įmonės taip pat ketina plėtoti prekybą Persų įlankoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, Afrikoje. Į rinkas už ES ir NVS ribų 2015 m.

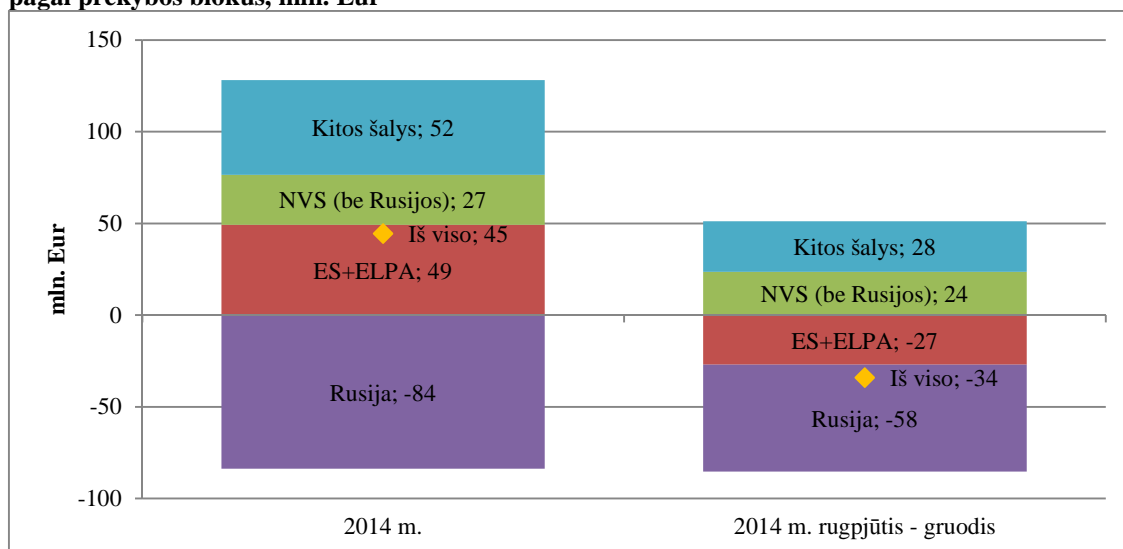
plėstis ketina beveik pusė didžiųjų gamintojų. Atsigavus išorės paklausai 2016–2018 m. prekių ir paslaugų eksporto įtaka BVP augimui vidutiniškai sudarys apie 3,7 procentinio punkto.

Eksportas į Rusiją

Lietuviškos kilmės prekių (be mineralinių produktų) eksportas į Rusiją 2014 m. sumažėjo 114 mln. eurų, o eksportas į kitas rinkas išaugo 550 mln. eurų. Eksportas vien tik į nepagrindines rinkas (kitas nei ES, ELPA ir NVS valstybes) padidėjo 173 mln. eurų ir visiškai kompensavo eksporto į Rusiją rinkos praradimą.

Per paskutinius 5 praėjusių metų mėnesius (nuo draudimo įsigaliojimo pradžios) uždraustų importuoti į Rusiją lietuviškos kilmės maisto produktų eksporto į Rusiją vertė, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, sumažėjo apie 60 mln. eurų, o į kitas NVS rinkas (ne Rusiją) išaugo apie 24 mln. eurų. Vien tik į nepagrindines rinkas (kitas nei ES, ELPA, NVS valstybes) šių produktų eksportas išaugo beveik 30 mln. eurų. Tai rodo, kad šių produktų eksportuotojai sugebėjo kompensuoti eksporto į Rusiją sumažėjimą kitose, taip pat ir nepagrindinėse rinkose.

1 diagrama. Uždraustų importuoti į Rusiją lietuviškos kilmės maisto prekių eksporto vertės metiniai pokyčiai pagal prekybos blokus, mln. Eur

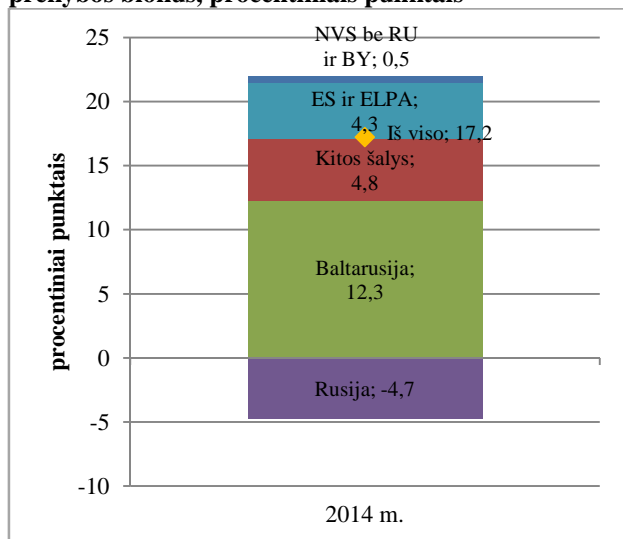

Šaltinis: Finansų ministerijos skaičiavimai pagal Statistikos departamento duomenis

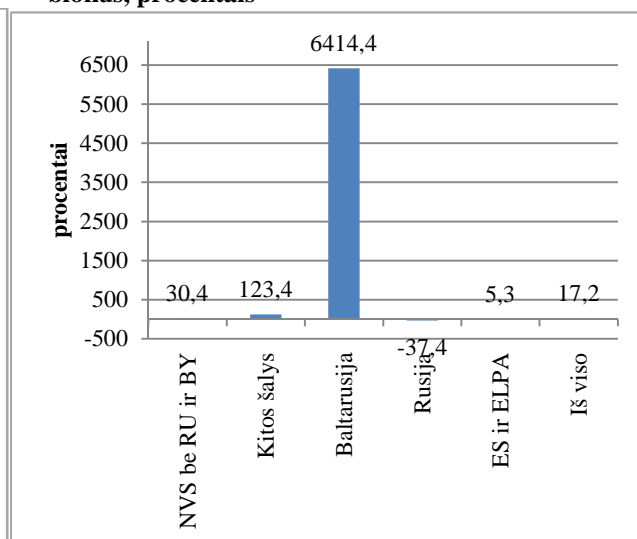
Metiniai rezultatai buvo dar geresni: per visus 2014 m., palyginti su 2013 m., uždraustų importuoti į Rusiją lietuviškos kilmės maisto produktų eksporto į Rusiją vertė sumažėjo apie 85 mln. eurų, o į kitas rinkas išaugo apie 130 mln. eurų. Vien tik į nepagrindines rinkas (ne ES, ELPA, NVS valstybes) šių produktų eksportas 2014 m. padidėjo daugiau kaip 50 mln. eurų. Eksporto vertės kitimui poveikį turėjo ir eksportuotos produkcijos kainų kitimas, tačiau tikėtina, kad kainų svyravimai visose rinkose buvo panašūs.

Naujų rinkų paieška buvo sėkminga pieno produktų eksportuotojams, kuriuos Rusijos embargas paveikė labiausiai. Nors 2014 m., palyginti su 2013 m., eksportuotų pieno produktų vertė dėl smukusių pieno kainų beveik nekito, tačiau šių produktų eksporto apimtys išaugo 17,2 procento. Vien tik į nepagrindines rinkas (kitas nei ES, ELPA, NVS valstybes) lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto apimtys išaugo 2,2 karto ir visiškai kompensavo pieno produktų eksporto į Rusiją rinkos praradimą. Į Saudo Arabiją pieno produktų eksporto apimtys išaugo 83 kartus, Maroką – 11 kartų, Bangladešą – 7 kartus, Singapūrą – 6 kartus, Vietnamą, Pakistaną, Malaiziją – apie 5 kartus, JAV – 3,5 karto.

2 diagrama. Indėlis į lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto apimčių pokytį 2014 m. pagal prekybos blokus, procentiniais punktais

3 diagrama. Lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto apimčių pokyčiai 2014 m. pagal prekybos blokus, procentais

Šaltinis: Finansų ministerijos skaičiavimai pagal Statistikos departamento duomenis

Vis dėlto, labiausiai 2014 m. augo lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto į Baltarusiją apimtys – 65 kartus, o šio augimo poveikis bendram lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto apimčių augimui buvo didžiausias tarp visų valstybių ir siekė 12,3 procentinio punkto (nuo 17,2 procento).

Pastebėtina, kad pieno produktų eksporto į Baltarusiją apimtys 2014 m. sausio–liepos mėn., palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, buvo 23 procentais mažesnės, o 2014 m. rugpjūčio–gruodžio mėn. (pieno produktų importo į Rusiją draudimo metu), palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, jos išaugo 164 kartais. 90 procentų pieno produktų eksporto į šią šalį prieaugio sudarė nekoncentruotas pienas. Kadangi pieno vertė yra mažesnė nei sūrio ar sviesto, tai iš dalies paaiškina, kodėl pieno produktų eksporto į Baltarusiją apimtims išaugus 65 kartais eksportuotų produktų vertė išaugo 10 kartų.

Nors Rusijos įvestas maisto produktų embargas padidino pieno produktų pasiūlą ES ir turėjo įtakos jų pardavimo kainų mažėjimui, 2014 m. lietuviškos kilmės pieno produktų eksportas augo ne

tik į trečiąsias šalis, bet taip pat į ES valstybes. Šių produktų eksporto į Graikiją apimtys išaugo 31 kartą, Austriją ir Kroatiją – 3 kartus, Vokietiją – 32 procentus, Italiją – 20 procentų, Lenkiją – beveik 8 procentus, o iš viso į ES valstybes padidėjo 5,3 procento. Embargo laikotarpiu, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, pieno produktų eksporto apimtys į ES valstybes išaugo 12,2 procento. Taigi net Rusijai įvedus embargą ir krintant pieno produktų kainoms Lietuvos pieno produktų gamintojai tarptautinėje rinkoje išliko konkurencingi ir sugebėjo didinti produkcijos apimtis ne tik naujose rinkose, bet ir ES. Tačiau tai neigiamai atsiliepė pieno supirkimo kainoms Lietuvoje. 2014 m. lapkričio mėn. vidutinė pieno supirkimo kaina Lietuvoje buvo antra mažiausia tarp 28 ES valstybių, viršijo tik vidutinę supirkimo kainą Latvijoje, o per metus sumažėjo labiausiai ES – 30,2 procento. 2014 m. lapkričio mėn. vidutinės pieno supirkimo kainos Lietuvoje atotrūkis nuo svertinio ES vidurkio siekė 9 euro centus, nors prieš metus jis buvo dvigubai mažesnis ir sudarė 3,9 euro cento. Taigi, 2014 m. pieno supirkimo kainų mažinimas Lietuvoje buvo esminis veiksnys siekiant konkuruoti su kitų šalių pieno produktų eksportuotojais.

2 lentelė. Pagrindinės valstybės, į kurias 2014 m. išaugo lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto apimtys

	Metinis pokytis, procentai	Indėlis į bendrą lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto apimčių pokytį, procentiniai punktai	Pagrindinis pokytį lėmęs produktas
Baltarusija	6414,4	12,3	pienas ir (ar) grietinėlė
Lenkija	7,6	3,4	pienas ir (ar) grietinėlė
Vokietija	32,4	2,7	pienas ir (ar) grietinėlė
Italija	19,8	1,3	sūriai ir (ar) varškė
Vietnamas	436,8	1,2	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Saudo Arabija	8226,0	1,2	sviestas
Jungtinės Valstijos	253,9	0,6	sūriai
Marokas	1039,9	0,5	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Japonija	61,8	0,4	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Kazachstanas	85,0	0,4	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai); sviestas
Jungtinė Karalystė	34,1	0,3	išrūgos (sausieji produktai)
Latvija	3,6	0,3	išrūgos; pienas ir (ar) grietinėlė
Malaizija	354,5	0,3	išrūgos (sausieji produktai)
Uzbekistanas	68,1	0,3	sviestas
Azerbaidžanas	116,9	0,3	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai); sviestas
Pakistanas	400,0	0,2	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Bangladešas	603,1	0,2	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Singapūras	500,0	0,1	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Jemenas	298,7	0,1	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Graikija	2981,5	0,1	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Pietų Afrika	201,8	0,1	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)
Austrija	208,6	0,1	pienas ir (ar) grietinėlė (sausieji produktai)

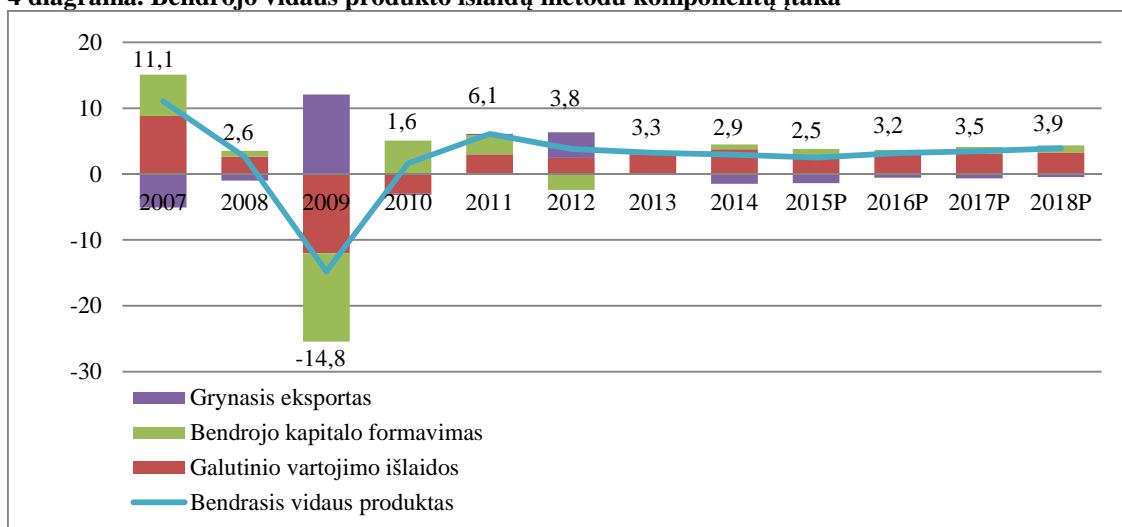
	Metinis pokytis, procentai	Indėlis į bendrą lietuviškos kilmės pieno produktų eksporto apimčių pokytį, procentiniai punktai	Pagrindinis pokytį lėmęs produktas
Kroatija	179,2	0,1	sūriai
Izraelis	113,0	0,1	sūriai
Rusija	-37,4	-4,7	sūriai ir (ar) varškė; pienas ir (ar) grietinėlė
Kitos šioje lentelėje nepaminėtos valstybės	-32,2	-4,7	
<i>Iš viso</i>	<i>17,2</i>	<i>17,2</i>	<i>pienas ir (ar) grietinėlė</i>

Šaltinis: Finansų ministerijos skaičiavimai pagal Statistikos departamento duomenis

Vartojimas

Sparčiau nei infliacija augantis darbo užmokestis, sumažėjęs nedarbas ir artėjantis valiutos pasikeitimas skatino vartotojus 2014 m. didinti išlaidas – namų ūkių vartojimas per šį laikotarpį išaugo 5,6 procento ir tapo pagrindiniu Lietuvos ūkio augimą skatinančiu veiksmu. Namų ūkio vartojimo indėlis 2014 m. BVP augimui sudarė 3,48 procentinio punkto ir buvo didesnis už prekių ir paslaugų eksporto indėlį, kuris sudarė 2,84 procentinio punkto.

4 diagrama. Bendrojo vidaus produkto išlaidų metodu komponentų įtaka

Šaltinis: Finansų ministerijos skaičiavimai pagal Statistikos departamento duomenis

Vidutiniu laikotarpiu namų ūkių vartojimo pokyčius iš esmės lems situacija darbo rinkoje, mažėjantis darbingo amžiaus žmonių skaičius ir vartotojų lūkesčiai. 2014 m. buvo stebimi dideli bendro vartotojų pasitikėjimo rodiklio svyravimai. Pirmoje 2014 m. pusėje jis po truputį mažėjo, o rugpjūčio mėnesį Rusijai paskelbus embargą nukrito iki -20 ir toks išliko iki rugsėjo. Nuo spalio mėn. vartotojų pasitikėjimas vėl augo ir 2014 m. gruodžio mėn. buvo -16. Palyginti su 2013 m. gruodžio mėn., jis sumažėjo 7 procentiniais punktais. 2015 m. pradžioje šis rodiklis toliau gerėjo,

2015 m. vasario mėn. sumažėjo iki –8 ir buvo 2 procentiniais punktais geresnis nei tuo pačiu 2014 m. laikotarpiu.

Nors darbo užmokestis augs sparčiau nei infliacija ir turės teigiamą įtaką gyventojų perkamajai galiai, vis dar aukštas nedarbo lygis ir dėl demografinės situacijos lėčiau augantis užimtų gyventojų skaičius lems santūresnį vartotojų elgesį, todėl vidutiniu laikotarpiu numatomas apie 5 procentus siekiantis namų ūkių vartojimo augimas.

Investicijos

Investicijų augimą 2014 m. (bendrojo kapitalo formavimas 2014 m. išaugo 8 procentais) lėmė aktyvus statybų sektorius, žemos palūkanų normos, palankios skolinimosi iš bankų sąlygos, verslo poreikis atnaujinti gamybinius pajėgumus ir su euro įvedimu susijęs namų ūkių elgesys – noras investuoti į nekilnojamąjį turtą prieš pasikeičiant valiutai.

3 lentelė. Vidaus investicijų pokytis, procentais, palyginti su praėjusiais metais

	2013 m.	2014 m.
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	7,0	8,0
Būstas	11,0	16,7
IRT įranga	–12,5	15,9
Auginami biologiniai išteklių	–1,0	0,6
Kitos mašinos, įrenginiai ir ginklų sistemos	16,6	18,0
Transporto įranga	18,2	–30,6
Intelektinės nuosavybės produktai	–12,5	20,0
Kiti pastatai ir statiniai	7,8	9,0

Šaltinis: Finansų ministerijos skaičiavimai pagal Statistikos departamento duomenis

Statybos ir investicijos į gamybinius pajėgumus bei ginklų sistemas ir investicijos į informacines technologijas buvo pagrindiniai investicijų augimą 2014 m. skatinę veiksniai.

4 lentelė. Vidaus investicijų komponentų daroma įtaka bendrojo pagrindinio kapitalo formavimui, procentai

Metai	Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo pokyčiai	Įtaka bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo pokyčiui						
		Būstas	IRT įranga	Auginami biologiniai išteklių	Kitos mašinos, įrenginiai ir ginklų sistemos	Transporto įranga	Intelektinės nuosavybės produktai	Kiti pastatai ir statiniai
2013	7,0	1,20	–1,07	–0,01	2,51	1,93	–1,30	3,39
2014	8,0	1,89	1,11	0,01	2,98	–3,59	1,71	3,96

Šaltinis: Finansų ministerijos skaičiavimai pagal Statistikos departamento duomenis

Sumažėjusios investicijos į transporto įrangą prislopino bendrą investicijų augimą 2014 m. Atkreiptinas dėmesys, kad 2013 m. buvo užfiksuotas didelis investicijų į transporto įrangą augimas, todėl investicijų sumažėjimas šioje srityje 2014 m. iš esmės sietinas su bazės efektu.

Manome, kad poreikis padidėjusios konkurencijos sąlygomis didinti veiklos efektyvumą ir investuoti į mažiau darbo jėgos reikalaujančią gamybą (gamybos įrenginius) paskatins Lietuvos įmones didinti investicijas 2015 m. Laipsniško investicijų augimo galima tikėtis įvertinus 2014 m. pabaigoje Statistikos departamento atliktos pramonės įmonių vadovų apklausos rezultatus, kurie rodo, kad 20 procentų respondentų mano, kad investicijos augs.

Vidutiniu laikotarpiu investicijas skatins numatomas išorinės ekonominės aplinkos atsigavimas, ES lėšomis finansuojamų naujos finansinės perspektyvos projektų ir su krašto apsauga susijusių investicinių projektų vykdymas ir bankų paskolų prieinamumas. Tikimės, kad tiek Lietuvos, tiek ES mastu vykdoma investicinę aplinką skatinanti politika lems laipsnišką pagrindinio kapitalo formavimo dalies BVP augimą ir ta dalis vidutinio laikotarpio pabaigoje bus didesnė nei 2014 m.

Darbo rinka

2014 m. nedarbo lygis sumažėjo 1,1 procentinio punkto iki 10,7 procento. Nedarbo lygis mažėjo visose amžiaus kategorijose: 15–24 m. amžiaus gyventojų nedarbo lygis sumažėjo 2,6 procentinio punkto, 25–54 m. amžiaus gyventojų – 1,1 procentinio punkto, 55–64 m. amžiaus gyventojų – 0,5 procentinio punkto.

Darbingo amžiaus (15–64 metų) gyventojų aktyvumas vidutiniškai sudarė 73,7 procento ir buvo aukščiausias nuo 1998 m. 15 metų ir vyresnių gyventojų aktyvumo lygis 2014 m. vidutiniškai sudarė 58,9 procento ir, palyginti su 2013 m., išaugo 0,9 procentinio punkto. Gyventojų aktyvumo lygio augimui poveikį turėjo sėkmingai Vyriausybės įgyvendinama Užimtumo didinimo 2014–2020 m. programa, didėjanti darbo vietų pasiūla, augantis darbo užmokestis. Ypač išaugo 15–24 m. amžiaus grupės gyventojų aktyvumo lygis, kuris sietinas su 2014 metų pradžioje pradėta vykdyti Jaunimo garantijų iniciatyva, ir 55–64 m. amžiaus grupės gyventojų aktyvumo lygis.

Nepaisant lėtesnio nedarbo lygio mažėjimo tempo (2011–2013 m. nedarbo lygis mažėdavo apie 2 procentinius punktus per metus, o 2014 m. sumažėjo 1,1 procentinio punkto), 2014 m. užimtų gyventojų skaičiaus augimo tendencijos išliko optimistinės: palyginti su 2013 m., užimtų gyventojų skaičius išaugo 2 procentais, arba 26,2 tūkstančio. Vidaus paklausai labiau skatinant ekonomikos augimą, sparčiau daugėjo užimtų gyventojų su vidaus rinka susijusiose ekonominėse veiklose. Didžiausią teigiamą poveikį užimtumui turėjo užimtų gyventojų skaičiaus augimas žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės veikloje (0,9 procentinio punkto), didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto veikloje (0,4 procentinio punkto), transporto ir saugojimo veikloje (0,5 procentinio punkto).

Statistikos departamento duomenimis, 2014 m. pabaigoje buvo 11,6 tūkst. laisvų darbo vietų, arba 8,5 procento daugiau negu 2013 m. Daugiau nei pusė visų laisvų darbo vietų buvo apdirbamosios gamybos (2,4 tūkst.), didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (1,3 tūkst.), transporto ir saugojimo (1,4 tūkst.), viešojo valdymo ir gynybos (1,3 tūkst.) veiklų srityse. Atkreiptinas dėmesys, kad 2014 m. apdirbamosios gamybos bei profesinės, mokslinės ir techninės veiklos srityse užimtų gyventojų skaičius sumažėjo, o laisvų darbo vietų pasiūla išaugo. Tai gali reikšti reikiamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumą šiose veiklos srityse.

Ilgalaikis nedarbas 2014 m. sumažėjo 0,3 procentinio punkto ir sudarė 4,8 procento. Šis rodiklis buvo 1,2 procentinio punkto geresnis už Vyriausybės patvirtintame Užimtumo didinimo 2014–2020 m. programos įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane nustatytą vertinimo kriterijaus dydį, kuris 2014 m. sudarė 6 procentus. Vis dar aukštą šio rodiklio reikšmę lemia tai, kad dalis ilgalaikių bedarbių neatitinka darbo rinkos poreikių, ir sietina su struktūriniu nedarbu.

Žema infliacija vidaus ir užsienio rinkose, įmonių pelno mažėjimas rodo, kad atlyginimų augimas 2015 m. turėtų būti lėtesnis, nei buvo numatyta 2014 m. rudenį. Tačiau dėl kvalifikuotos darbo jėgos stygiaus vėlesniais vidutinio laikotarpio metais spaudimas didinti darbo užmokesčių didės.

Numatoma gerėjanti ES valstybių ekonominė padėtis ir darbo rinkos reformos, kurių imtasi Lietuvoje pastaraisiais metais, prisidės prie užimtumo didinimo ir nedarbo mažinimo. Todėl darbo rinkos padėtis vidutiniu laikotarpiu nuosekliai gerės.

Infliacija

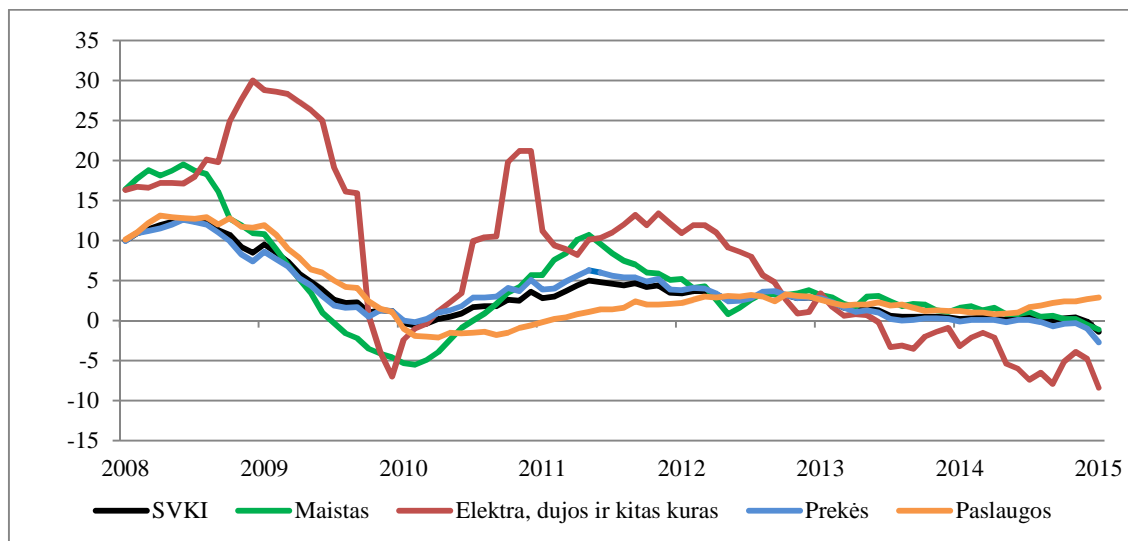
2014 m. vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal suderintą vartotojų kainų indeksą (SVKI), sudarė 0,2 procento ir buvo mažiausia per paskutinius 11 metų. Sumažėjusi infliacija sietina su vartotojams palankiomis administruojamųjų, degalų ir maisto kainų kitimo tendencijomis. Šios tendencijos susijusios su išorės veiksniais, t. y. pasaulinių energijos ir maisto žaliavų kainų kaita pasaulio rinkose.

Didžiausią poveikį mažam vidutinės metinės infliacijos lygiui 2014 m. turėjo 0,2 procento atpigusios prekės. Energijos prekės atpigo 4 procentais – labiausiai nuo 1997 m., kai buvo pradėta skaičiuoti vidutinė metinė infliacija pagal SVKI. Pramoninių ne energijos prekių kainos beveik nekito, o maisto prekių (įskaitant alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius) – padidėjo 1,6 procento. Alkoholiniai gėrimai ir tabako gaminiai brango 3,8 procento (tam turėjo įtakos ir 2014 m. didesni akcizų tarifai šiems gaminiams), o maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai (neįskaitant alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių) – 0,8 procento.

Paslaugų kainos pakilo 1,6 procento, tačiau jos sudaro tik apie ketvirtadalį vartotojų prekių ir paslaugų krepšelio, todėl jų poveikis infliacijos lygiui buvo menkas. Iš paslaugų labiausiai pigo komunikacijos paslaugos – 6,3 procento, o brango – būsto paslaugos – 7,7 procento.

Statistiniai duomenys rodo, kad 2014 m. gruodžio mėn. užfiksuota 0,1 procento metinė defliacija 2015 m. sausio mėn. paspartėjo iki 1,4 procento, o vasarį pasiekė 1,8 procento. Ši metinės defliacijos paspartėjimą daugiausia lėmė energijos prekių kainų pokyčiai: penktadaliu per metus atpigę degalai, sparčiau mažėjančios elektros, šilumos energijos kainos. Maisto produktų (neįskaitant alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių) kainos taip pat mažėjo sparčiau. Metinę defliaciją šiek tiek sušvelnino tik sparčiau kilusios paslaugų, trumpalaikio vartojimo pramoninių prekių, alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių kainos.

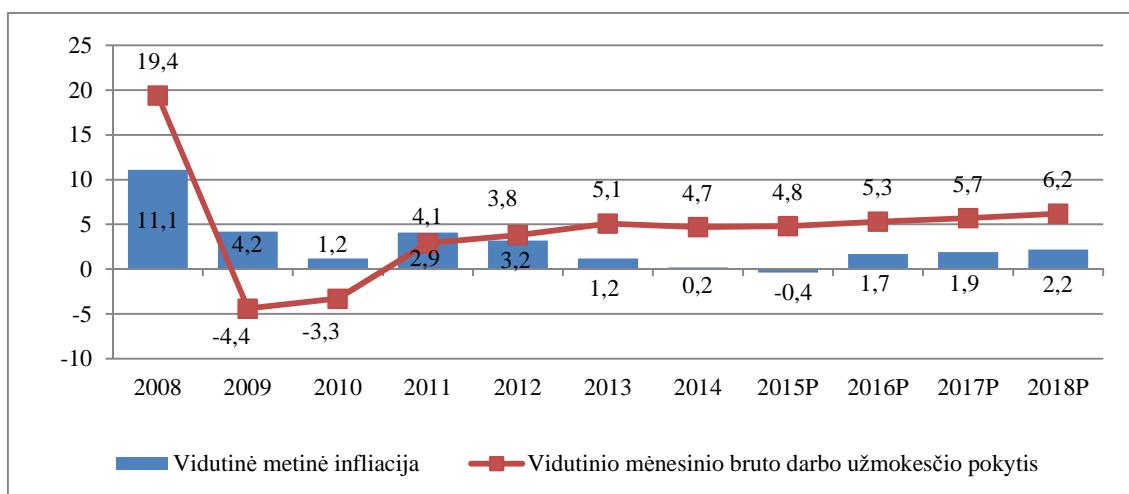
5 diagrama. Kai kurių prekių ir paslaugų grupių metiniai kainų pokyčiai, procentais

Šaltiniai: Statistikos departamentas, Eurostat

Ypač žemas infliacijos lygis stebimas ir euro zonos bei kitose ES valstybėse. Šių metų sausio mėnesį euro zonoje buvo užfiksuota 0,6 procento metinė defliacija. Pagrindiniai metinės defliacijos euro zonoje veiksniai – smukusios energijos produktų kainos, šiek tiek mažėjančios neapdorotų maisto produktų ir pramoninių ne energijos prekių kainos. Sausio mėnesio duomenys rodo, kad ima lėtėti ir paslaugų brangimas. Tai rodo, kad visuminės paklausos atsigavimas euro zonoje vis dar išlieka silpnas. Tiek EK, tiek Europos Centrinis Bankas prognozuoja, kad defliacija euro zonoje ilgai netruks – jau 2016 m. tikimasi infliacijos lygio, artimo 1,5 procento.

6 diagrama. Vidutinė metinė infliacija ir vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokyčiai, procentais

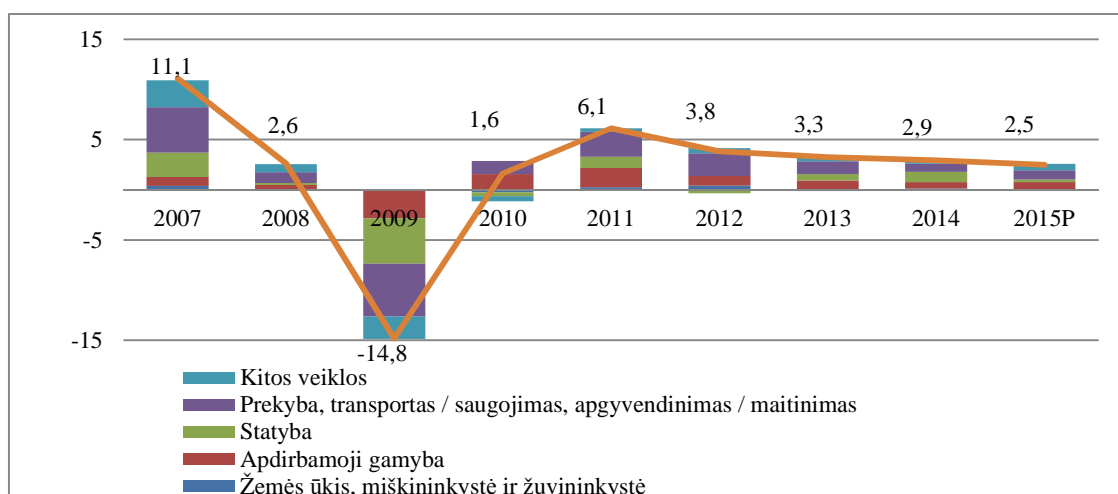
Šaltiniai: Statistikos departamentas, P – Finansų misniterijos projekcija.

2015 m. dėl smunkančių energijos prekių kainų vidutinė metinė infliacija Lietuvoje bus neigiama ir sudarys –0,4 procento. 2016 m., laipsniškai atsigaunant energijos prekių kainoms, stiprėjant paklausai ir kylant kainų lygiui pagrindinėje Lietuvos eksporto rinkoje, – ES vidutinė metinė infliacija sudarys 1,7 procento. 2017–2018 m., atsižvelgiant į prielaidą dėl stabilių energijos prekių kainų, numatomas nuosaikus infliacijos spartėjimas dėl didėjančios darbo jėgos paklausos ir darbo užmokesčio augimo tendencijų.

Ekonominių veiklų raida

Statybos, apdirbamosios gamybos, taip pat didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir sandėliavimo, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų įstaigų ekonominių veiklų rezultatai lėmė 86 procentus BVP augimo 2014 m. Šių veiklų įtaka BVP pokyčiams išliks didžiausia ir vidutiniu laikotarpiu.

7 diagrama. Ekonominių veiklų įtaka BVP (pridėtinės vertės) augimui, procentiniais punktais

Šaltiniai: Finansų ministerijos skaičiavimai pagal Statistikos departamento duomenis

Apdirbamoji gamyba

Nepaisant didelių iššūkių, su kuriais 2014 m. susidūrė apdirbamoji gamyba, šioje veikloje sukurta pridėtinės vertės 3,3 procento daugiau nei 2013 m. Tai rodo, kad Lietuvos apdirbamosios gamybos įmonės lanksčiai prisitaiko prie Rusijos embargo paveiktos verslo aplinkos ir randa alternatyvias nišas savo produkcijai tiek pažįstamose Vakarų rinkose, tiek Azijos ir Afrikos šalyse.

Apdirbamosios gamybos veiklos rezultatams 2014 m. didelį poveikį turėjo kokso ir rafinuotų naftos produktų gamyba. Apdirbamosios gamybos produkcijos vertė be rafinuotų naftos produktų gamybos augo 7,7 procento. Maisto produktų gamyba augo 5,1 procento, medienos bei medienos ir kamštienos gaminių (išskyrus baldus) gamyba, gaminių iš šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba – 7,1 procento, chemikalų ir chemijos produktų gamyba – 8,9 procento, baldų gamyba – 16,2 procento, o kokso ir rafinuotų naftos produktų gamyba per metus sumažėjo 17,1 procento.

2014 m. apdirbamosios gamybos įmonių pardavimų dalis Lietuvos rinkoje padidėjo 3,1 procentinio punkto ir sudarė 36,4 procento apdirbamosios gamybos įmonių visų pardavimų vertės. Lietuvos rinkos augimą apdirbamosios gamybos įmonių pardavimų rinkų struktūroje galima paaiškinti padidėjusia gyventojų perkamąja galia, namų ūkių elgesiu prieš įvedant eurą ir tuo, kad dalis uždraustų eksportuoti į Rusiją prekių buvo realizuota vidaus rinkoje.

Išaugusi konkurencija rafinuotų naftos produktų gamybos rinkoje ir eksporto paklausos pokyčiai bus pagrindiniai veiksniai, nuo kurių priklausys apdirbamosios gamybos raida vidutiniu laikotarpiu. Statistikos departamento tyrimo duomenimis, 2015 m. sausį–vasarį, palyginti su 2014 m. vidurkiu, beveik 3 procentiniais punktais padaugėjo įmonių, nurodžiusių, kad pagrindinis veiksnys, ribojantis pramonės produkcijos gamybą, – nepakankama paklausa. Palyginti su pirmais 2014 m. mėnesiais, per pirmus du 2015 m. mėnesius įmonių, prognozuojančių eksporto augimą per

artimiausius tris mėnesius, sumažėjo. Tačiau beveik du trečdaliai pramonės įmonių eksporto paklausos lygį vertina kaip pakankamą ir mano, kad eksporto apimtys artimiausiu metu nesikeis.

Transportas ir saugojimas

2014 m. Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste ir Būtingės terminale krova padidėjo 3,2 procento (Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste krova padidėjo 8,9 procento, Būtingės terminale sumažėjo 18,2 procento). Mažėjančius krovinių srautus jūrų uoste daugiausia lėmė prastesni žalios naftos, kurios krova smuko beveik penktadaliu, ir jos produktų krovos rezultatai. Oro uostuose krovinių ir pašto krauta 16,7 procento mažiau. Didžiausias krovinių ir pašto perkrovimo kritimas buvo Šiaulių oro uoste (43,3 procento), jis siejamas su 2014 m. pradžioje dėl didėjančios konkurencijos nutrūkusių veršelių eksportu į Izraelį per Šiaulių oro uostą. Geležinkelių transporto krovinių srautas padidėjo 2 procentais. AB „Lietuvos geležinkeliai“ duomenimis, geležinkeliais transportuota 16,2 procento mažiau naftos ir jos produktų, tačiau vežta daugiau cheminių ir mineralinių trąšų (31,3 procento), maisto produktų ir pašarų (9,3 procento).

2015 m. šio sektoriaus plėtrą ribos dėl Rusijos nuosmukio lėtėjantis reeksportas. Neigiamą Rusijos nuosmukio įtaką švelnins Tarptautinės kelių transporto sąjungos IRU sprendimas išmokėti Lietuvos vežėjams apie 6 mln. eurų (iš jų apie 1,9 mln. eurų sudarys papildoma parama, 1,45 mln. eurų – gražinti dėl sumažintų privalomų garantijų įnašai, 2,68 mln. eurų – gražintos kaupotos 2011–2013 m. papildomos stabilumo fondo lėšos). Tokio plataus masto pagalba bus skirta daugiau kaip 550 Lietuvos transporto įmonių, kurios prisijungusios prie TIR sistemos.

Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla

2014 m. Lietuvos apgyvendinimo įstaigos sulaukė 2,36 mln. turistų (43,7 procento sudarė Lietuvos gyventojai, 56,3 procento – svečiai iš užsienio), t. y. 8,2 procento daugiau (7,7 procento daugiau užsieniečių ir 8,8 procento daugiau lietuvių) nei prieš metus.

Daugiau kaip 40 procentų atvykusių turistų išlaidų ir apie 60 procentų vietinių turistų išlaidų sudarė išlaidos apgyvendinimui ir maistui bei gėrimams. 2014 m. apgyvendinimo įstaigų pajamos didėjo 3,8 procento, maitinimo ir gėrimų teikimo veiklos apyvarta – 9,7 procento.

2014 m. daugiausia turistų į Lietuvą atvyko iš Rusijos – 222,2 tūkst., tačiau jų skaičius per metus sumažėjo 8,8 procento. 2014 m. taip pat sumažėjo svečių iš Lenkijos skaičius – 7,7 procento. Turistų iš minėtų šalių skaičiaus mažėjimą kompensavo svečių iš Baltarusijos (15,9 procento), Latvijos (25,9 procento), Vokietijos (9,1 procento), Estijos (13 procentų), Jungtinės Karalystės (4,5 procento), Ukrainos (65,2 procento), Italijos (16,9 procento) skaičiaus augimas.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2014 m. sparčiai didėjo turistų iš Kinijos (apie 25 procentais daugiau nei pernai), kurių išlaidos užsienyje yra didžiausios pasaulyje.

Lietuva, įsivedusi eurą, taps patrauklesnė ir turistams iš Vakarų Europos, todėl šios veiklos plėtros perspektyvos vidutiniu laikotarpiu turėtų būti pozityvios.

Žemės ūkis

Bendroji žemės ūkio produkcija 2014 m. augo 5,6 procento, o pridėtinės vertės šiame sektoriuje buvo sukurta 3,5 procento daugiau.

Žemės ūkio veikla dėl produkcijos pertekliaus, nulemta Rusijos įvesto žemės ūkio ir maisto produktų embargo ir gero pasaulinio javų ir daržovių derliaus, susidūrė su žemų kainų problema: 2014 m. pirmą ketvirtį, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu pernai, žemės ūkio produktų supirkimo kainos sumažėjo 6,9 procento, antrą ketvirtį – 8,1 procento, trečią ketvirtį – 14,8 procento, ketvirtą ketvirtį – 19,2 procento. Daugiausia žemės ūkio produktų supirkimo kainos kritimą lėmė 2014 m. antrą pusmetį sumažėjusi natūralaus riebumo pieno supirkimo kaina, kuri trečią ketvirtį sumažėjo 21,8 procento, palyginti su atitinkamu 2013 m. laikotarpiu, ketvirtą ketvirtį – net 31,4 procento.

Žemos kainos lems lėtesnį žemės ūkio produkcijos pardavimo augimą ir 2015 m. Neigiamą įtaką žemės ūkio produkcijos rinkos pokyčiams 2015 m. turės ir kiaulių maro poveikis gyvulininkystės produkcijai.

Padėtį žemės ūkio sektoriuje švelnins ES ir nacionalinė parama. Žemės ūkio ministerijos duomenimis, su EK sutarta dėl 14 mln. eurų tiesioginės paramos pieno gamintojams, nukentėjusiems nuo Rusijos embargo ir labai sumažėjusių pieno supirkimo kainų. Atsižvelgiant į tai, kad ES skiriamos lėšos tik iš dalies kompensuos pieno gamintojų praradimus, papildomos lėšos – beveik 8,7 mln. eurų – skirtos iš nacionalinio biudžeto.

Siekiant skatinti gyvulininkystės veiklą ir prisidėti prie dalies dėl kiaulių maro prarastų pajamų atlyginimo, patvirtinta nauja valstybės paramos skyrimo schema, pagal kurią kiaulių laikytojai, nukentėję nuo kiaulių maro, gali gauti 80 procentų valstybės kompensaciją ir įsigyti kitų ūkinių gyvūnų, išskyrus kiaules.

Didmeninė ir mažmeninė prekyba

2014 m. vidaus prekyba sparčiai augo. Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta augo 5,5 procento ir sudarė 8758,3 mln. eurų. Didžiausią įtaką tam turėjo mažmeninės prekybos ne maisto prekėmis 8,7 procento augimas (metalo dirbinių, dažų ir stiklo prekyba augo 11,7 procento, baldų, apšvietimo įrangos ir kitų namų ūkio prekių prekyba – 26 procentais, drabužių, avalynės ir odos

gaminių prekyba – 9,3 procento), kurį galima paaiškinti pagerėjusia namų ūkių padėtimi ir baime dėl kainų kilimo įvedus eurą.

Didmeninės prekybos įmonių apyvarta augo 3,4 procento ir sudarė 17733,2 mln. eurų. Didmeninės prekybos augimą lėmė maisto produktų, gėrimų, tabako ir jo gaminių didmeninės prekybos (per metus padidėjo 8,7 procento) bei informacijos ir ryšių technologijų įrangos didmeninės prekybos (per metus padidėjo 14,2 procento) rodikliai.

Vidutiniu laikotarpiu vidaus prekybos perspektyvos turėtų išlikti teigiamos.

Statyba

2014 m. statybos veikloje pridėtinės vertės buvo sukurta 15,7 procento daugiau nei prieš metus. Prie spartaus statybos sektoriaus augimo prisidėjo su euro įvedimu susijęs namų ūkių elgesys – noras investuoti į nekilnojamąjį turtą prieš valiutų pasikeitimą. Todėl ypač sparčiai augo būsto statyba, kuri lėmė bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo 2014 m. augimą beveik 2 procentiniais punktais.

2014 m. šalies teritorijoje atlikta 93,8 procento visų statybos darbų (už 2,5 mlrd. eurų), o 6,2 procento – užsienyje (už 167 mln. eurų). Palyginti su 2013 m., statybos darbų šalyje ir užsienyje atlikta 19,2 procento daugiau.

Aplinkos ministerijos duomenimis, 2014 m. įgyvendinant Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programą baigta modernizuoti 211 daugiabučių namų (iš viso nuo 2005 m. – 805), parengti ir suderinti 1887 daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) investicijų planai, pasirašytos 858 daugiabučių namų atnaujinimo rangos darbų sutartys. 2015 m. numatoma įgyvendinti 339 būstų renovavimo projektais daugiau nei 2014 m., tai sudarys apie 72 mln. eurų papildomą impulsą statybų sektoriui. Tačiau dėl susidariusios būsto pasiūlos pertekliaus 2015 m. statybos sektoriaus plėtra turėtų sulėtėti.

Vidutiniu laikotarpiu statybų sektorių palaikys su ES struktūrine parama susijusių projektų įgyvendinimas.

Rizika dėl ekonominės raidos scenarijaus išsipildymo

Neigiama rizika dėl ekonominės raidos scenarijaus išlieka didelė ir iš esmės kyla dėl išorinės ekonominės aplinkos neapibrėžtumo.

Geopolitinė įtampa vis dar neatslūgusi, dėl Graikijos problemų atsirado įtampa finansų rinkose. Neigiama rizika kyla ir dėl Rusijos ekonominių problemų įtakos kitoms NVS narėms, su kuriomis Lietuvos verslas palaiko prekybinius ryšius.

Nors šiuo metu žemos naftos kainos Lietuvai yra teigiamas veiksnys, tačiau pernelyg užsitęsęs mažos infliacijos laikotarpis pakenktų ūkio plėtrai. Jeigu vartotojai ir verslininkai susiformuotų žemų kainų lūkesčius, tai lemtų silpną vidaus paklausą, mažus atlyginimus ir augantį nedarbą, kas savo ruožtu neigiamai paveiktų ekonomikos aktyvumą.

Vienas didžiausių ES energijos suvartojimo intensyvumas, mažas inovacinių įmonių skaičius, prastos demografinės tendencijos ir struktūrinis nedarbas vidutiniu laikotarpiu bus ūkio plėtrą slopinantys veiksniai.

Nuo 2014 m. rudens, kai buvo paskelbtas Finansų ministerijos ekonominės raidos scenarijus, atsirado ir naujų, teigiamą įtaką Lietuvos ūkio raidai turinčių veiksnių. Europos Centrinis Bankas paskelbė, kad nuo 2015 m. kovo mėn. pradės vertybinių popierių pirkimą antrinėje rinkoje, kuriam išleis po 60 mlrd. eurų per mėnesį. Ši programa bus tęsiama tol, kol infliacijos rodikliai stabiliai pagerės, arba iki 2016 m. rugsėjo mėn. Ši Europos Centrinio Banko kiekybinio skatinimo programa prisidės prie Lietuvos užsienio prekybos partnerių atsigavimo, bus naudinga Lietuvos eksportuotojams.

Investicijų planas Europai, pagal kurį 2015–2017 m. turėtų būti sutelkta apie 315 mlrd. eurų papildomoms viešosioms ir privačiosioms investicijoms, pagerins bendrą investicijų aplinką ES, o kartu ir Lietuvoje.

Energetinę nepriklausomybę stiprinančios priemonės – 2015 m. pradėjęs veikti suskystintųjų dujų terminalas ir baigtos tiesti elektros jungtys su Švedija ir Lenkija – vertintinos kaip svarūs teigiami ekonominį stabilumą užtikrinantys veiksniai. Naujoji ES energetikos strategija, kurioje numatyta maksimaliai mažinti priklausomybę nuo Rusijos energetinių išteklių tiekėjų, atveria Lietuvai galimybes tapti šalimi, užtikrinančia dujų tranzitą regione.

Efektyvus naujo 2014–2020 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas prisidės prie ilgalaikio ūkio augimo užtikrinimo.

Ekonominės raidos scenarijaus išsipildymas priklausys ir nuo Lietuvos įmonių lankstumo ir gebėjimo dirbti ir konkuruoti eksporto rinkose.